

TA'LIMNI AXBOROTLASHTIRISHDA INTELLEKTUAL TA'LIM TIZIMLARI

Madjitova Kamola Azlar qizi

Chirchiq shahar kasb-hunar maktabida ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Ta'lim tizimining asosiy vazifasi ijtimoiy buyurtmani bajarishda davlat ehtiyojlarini qondirishdan iborat. Zamonaviy talablari o'quv jarayonini doimiy ravishda takomillashtirishni talab qiladi, shuning uchun o'quv jarayoni o'zgaruvchan talablarga tezda moslashish uchun yetarlicha tizimlashtirilgan bo'lishi kerak. Talabalarni o'qitish sifatini oshirish va tegishli ta'lim muhitini shakllantirish vositalaridan biri sun'iy intellekt elementlariga ega o'quv tizimlaridan foydalanishga asoslangan o'qitishning yangi axborot texnologiyalaridir.

Kalit so'zlar: intellektual tizim, sun'iy intellekt, axborot texnologiyalari, ta'lim, axborotlashtirish, kompyuter, intellektual ta'lim tizimi.

Kompyuter texnologiyalari inson faoliyatining barcha jabhalariga – fan, ishlab chiqarish, ta'lim, kundalik hayotga keng joriy etilishi yangi, kompyuter davrining kelishini anglatadi.

Intellektual ta'lim tizimi - bu moslashuvchan ta'lim dialogini amalga oshirish, o'quv ma'lumotlarini qidirish va qayta ishlash va yuqori sifatli o'quv jarayonini tashkil etish uchun mo'ljallangan, bir butunga bog'langan texnik, dasturiy-algoritmik va axborot-uslubiy vositalar to'plami.

Intellektual ta'lim tizimi talabani fan sohasi modeli, talaba modeli, talabaning bilim tizimini nazorat qilish modeli va oliy ta'lim muassasasi talabasi talablariga moslashtirish asosida tayyorlaydi.

Intellektual ta'lim tizimlarini qo'llashning ko'p jihatlari o'qituvchilar, psixologlar, axborot texnologiyalari sohasidagi mutaxassislar tomonidan ishlab chiqilgan: pedagogik tizimlar nazariyasining fundamental muammolari va ta'limdagi innovatsion jarayonlar (P. Ya. Gallerin, V. Davydov, M. I. Maxmutov va boshqalar), kibernetik ta'lim nazariyasini rivojlantirish va avtomatlashtirilgan ta'limni yaratish (Yu. K. Babanskiy, V. P. Bepalko, A. I. Berg, V. M. Glushkov, N. F. Talyzina, N. D. Nikandrov, I. Ya. Lerner va boshqalar); ta'lim jarayonida sun'iy intellekt elementlari bilan o'quv qo'llanmalarini yaratish / foydalanish bilan bog'liq

tadqiqotlar N. P. Brusentsov, P. L. Brusilovskiy V. A. Petrushin va boshqalar tomonidan amalga oshirildi.

Rossiya olimlari (A. A. Andreeva, N. V. Apatova, E. I. Mashbits, E. S. Polat, I. P. Norenkova va boshqalar) tadqiqotlarida o'qitish tizimini qurishning umumiy tamoyillari shakllantirilgan, ularni ta'limda qo'llashning asosiy yo'nalishlari aniqlangan. Lekin shu bilan birga ularda umumta'lim maktablari faoliyatining o'ziga xos jihatlari hisobga olinmaydi.

Sun'iy intellekt tizimlarining imkoniyatlaridan foydalanish o'z-o'zini ta'lim jarayonini tashkil etish uchun jiddiy shart-sharoitlarni yaratadi, bilimlarni mustaqil ravishda olish qobiliyatini shakllantiradi va ta'lim faoliyatini intellektuallashtirishga yordam beradi; tafakkurning analitik-sintetik turlarini rivojlantirishga, nazariy tafakkur elementlarini shakllantirishga kirishadi. Borgan sari ko'proq ta'lim shaxsning kognitiv va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Shuning uchun aqlli tizimlarni ishlab chiqishda talabalarning ham, o'qituvchilarning ham psixologik xususiyatlariga katta e'tibor beriladi.

Bugungi kunga qadar minglab o'quv tizimlari yaratilgan, ammo ularning umumiy qabul qilingan tasnifi mavjud emas. Ko'pgina mualliflar[4, 5] tizimlarning quyidagi turlarini aniqlaydilar: bilim, ko'nikma va malakalarni mustahkamlash uchun mo'ljallangan trening; kognitivist, kontseptsiyalarni o'zlashtirishga qaratilgan va dasturlashtirilgan ta'limga yaqin rejimda ishlash; muammoli ta'lim, ta'lim va kognitiv muammolarni hal qilishni o'rganishga va bilvosita nazorat tamoyillarini amalga oshirishga qaratilgan; simulyatsiya va modellashtirish; o'yinni o'rganish vositasi sifatida ishlatadigan o'yin; sinov va tekshirish; ma'lumotnoma va ma'lumotlar (ma'lumotlar bazalari va bilimlar banklari, axborot-qidiruv tizimlari, lug'atlar va boshqalar). Intellektual ta'lim tizimlarining turli tasniflarining mavjudligi bu tizimlarning keng imkoniyatlaridan dalolat beradi. Keling, har xil turlarni batafsil ko'rib chiqamiz va ularning xususiyatlarini ta'kidlaymiz.

Avtomatlashtirilgan o'quv tizimlarini optimal loyihalash uchun zamonaviy talablarni tahlil qilish va ularni yaratishning yangi usullari quyidagi turlarga ajratilgan:

1. Nazariy bilimlarni shakllantirish va qidiruv ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik vazifasini hal qiluvchi axborot va ma'lumot tizimlari. Intellektual ma'lumot muhitiga misol sifatida keng so'rovlar tili va ma'lumotlar bazasida boy assotsiativ havolalar to'plamiga ega o'quv kurslari mavjud.
2. "Talaba modeli" quyi tizimi mavjudligida axborot va ma'lumot tizimlaridan farq qiluvchi konsalting tipidagi tizimlar.

3. Tegishli ravishda ma'lum ko'nikmalarni shakllantirishning didaktik funksiyasini bajaradigan intellektual o'qitish (ekspert tayyorlash) tizimlari. Bunday tizimlar kengaytirilgan interfeys, talabaning bilim va ko'nikmalarini to'g'rilash, uning xatolarini tashxislash vositalari bilan amalga oshiriladi.

4. Boshqaruv tizimlari mavjud o'qitish tizimlarining eng murakkab turlari bo'lib, asosan kompyuter texnikasi yordamida o'quv jarayonini boshqarishga mo'ljallangan. Bunday tizim diagnostik ekspert tizimi bo'lib, uning faoliyatining yakuniy maqsadlari, o'rganish strategiyalari va erishilgan natijalar haqidagi bilimlarni taqqoslaydi.

5. Yordamchi turdagi tizimlar o'quvchining noto'g'ri harakatlarini aniqlashda yordam berish bilan, haqiqiy mavzuning barcha tarkibiy qismlarini o'z ichiga olgan ba'zi instrumental muhitda ishlashda talabaning faolligini kuzatib boradi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, intellektual ta'lim tizimlarida ta'limni boshqarish o'quv tizimining o'zi tomonidan ta'lim natijalari asosida belgilanadi. Bu yerda ta'lim rejasi mavjud vaziyatga mos ravishda dinamik shakllanadi. Amalga oshirish fan sohasi, o'quv jarayoni, talaba haqidagi bilimlar asosida amalga oshiriladi. Yagona muhim kamchilik - bu ma'lum bir mavzu sohasiga bog'lash.

Ma'lum bir fan sohasiga bog'langan bo'lishiga qaramay, o'qitish tizimini rivojlantirish va ta'limni axborotlashtirishda intellektual ta'lim tizimlarini rivojlantirish birinchi o'ringa chiqadi. Ko'rinib turibdiki, intellektual texnologiyalar zamonaviy axborot jamiyati sharoitida ta'lim xizmatlari sifatini oshirishning yangi yo'llarini ochib beradi.

Yuqorida aytilganlarga asoslanib, shuni ta'kidlash mumkinki, kompyuter texnologiyalarining asosiy maqsadi: yosh avlodni axborotlashtirilgan jamiyatda hayotga tayyorlash, bunda axborotni qayta ishlashning muhim ulushni va bunday texnologiyalar ishlab chiqarish va ilmiy faoliyatning barcha sohalarida yetakchi o'rinni egallaydi; birinchi navbatda kompyuter tegishli bo'lgan axborotlashtirish vositalarini joriy etish orqali o'quv jarayoni samaradorligini oshiriladi.

ADABIYOTLAR:

1. Центр информатизации Вологодского государственного технического университета: Анализ современных требований к оптимальному проектированию автоматизированных обучающих систем и новые методы их создания. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.ci.vstu.edu.ru/docum/2.htm>. (дата обращения: 11.01.2012).

2. Fozilov Sh.I, Yo'ldosheva M.Z. Autentifikatsiya muammolari, usullari va vositalari. Sharq uyg'onishi: Innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar 2.6 (2022): 1197-1206.
3. Fozilov Sh.I. Ovozni tanish algoritmlari. Sharq uyg'onishi: Innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar 2.5-2 (2022): 553-562.
4. Талызина Н. Ф. Внедрению компьютеров в учебный процесс-научную основу Советская педагогика, 1985. № 12. С. 34-38.
5. Катыева И. А. Вопросы компьютеризации образования Вопросы психологии, 1986. № 5. С. 73.